

та технології забезпечення : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції з організаційної та економічної психології . К., 2020б. С. 29–31 http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/zbirnik_ost_var_1594384171.pdf

6. Небылицын, В.Д. Психофизиологические исследования индивидуальных различий / В.Д. Небылицын. – М.: Наука, 1976. – 336 с.

7. Kobasa, S. C. (1979). Stressful Life Events, Personality, and Health-Inquiry into Hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1–11. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.37.1.1>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-259-3-13>

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF MUSIC PERCEPTION

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПРИНЯТТЯ МУЗИКИ

Svitlovska O. V.

*The teacher of high qualifying category
of the department specialized piano
Chernivtsi Regional Vocational College
of Arts named after S.Vorobkevich
Chernivtsi, Ukraine*

Світловська О. В.

*викладач вищої кваліфікаційної
категорії відділу спеціальне
фортепіано
Чернівецький обласний фаховий
коледж мистецтв
ім. Сидіра Воробкевича
м. Чернівці, Україна*

У процесі сприймання та розуміння музики слід врахувати як фізичні акустичні характеристики музичних звуків, так і їх "культурну" у природу. Розмаїття музичної інформації, її вплив на величезну аудиторію висуває нові проблеми, зокрема, й таку, що пов'язується з впливом музики на особистість виконавця та слухача. Зростання музичної інформації, яку людина повинна переробляти (сприймати, слухати, виконувати) обумовлює те, що музика стає засобом специфічного інформаційного ускладнюючого впливу на особистість. Існуючі моделі слухання музики ґрунтуються на порівнювальній структурі перцептивного акту, що відображає багатомірність і багато-

рівневість музичного твору. Слухачьку діяльність уявляють як «слуховий аналіз твору, де одиницею виміру є звуковий об'єкт; як процес схематизації і навіть спрощення інформації, яка об'єктивно міститься в музичному творі, аж до її мозаїчності. Відомі праці з вивчення процесу сприймання музики як специфічного виду перцепції» [1, с. 9], визначення елементарних структур музичного сприймання особливостей сприймання мелодії.

Проблеми сприймання музики у формуванні змісту та свідомості слухача, особливостей слухового простору (вдаваного чи реального). Актуальною є ідея про єдність простору і часу в музичному творі, яка виявляється як відповідна «подієвість» [2, с. 204], оскільки «музика – є саме становлення» [2, с. 326–327].

Сприймання музичного твору розуміють як складний процес, де поєднуються емоційна та інтелектуальна сторони, зміст музичного переживання з усіма специфічними і характерологічними особливостями [3].

Когнітивні моделі музичного сприймання, створені наприкінці минулого століття, схильні враховувати і динамічний аспект перероблення музичної інформації. Вони ґрунтуються на принципі «від загального до часткового», якій є не тільки законом розвитку сприймання в онтогенезі, а й закономірністю актуального становлення образу, коли сприймання музичного образу відбувається від цілого до все більш диференційованих структур [4, с. 5]. При цьому опрацювання інформації, її засвоєння відбувається «навпаки» – завдяки укрупненню «подій», які сприймаються.

Дослідження проблем творчої уяви в процесі діяльності виконавців та слухачів виявили процеси осциляції внутрішніх і зовнішніх образів. Так, образи уяви не піддаються повному контролю суб'єкта. В ході створення і відтворення музики детермінованими є лише певні її аспекти, тоді як більшість залишаються відкритими уяві. Це є дже-релом творчості. Розглядаючи музичну уяву як частковий випадок слухової уяви (де базовими компонентами є гнучкість, висота і тембр, можна констатувати, що в процесі сприймання якостей музики сильний вплив справляють її уявлювані якості.

Стимулювання творчої діяльності особи виконавця в ході музичної слухачької діяльності є однією з провідних проблем у розумінні сучасних підходів до її розвитку. Йдеться про створення можливостей для прояву та розвитку індивідуально-психологічних особливостей («стратегій») в ході музичної мисленнєвої діяльності суб'єкта.

В осмисленні виконавцем та слухачем концептуальності музичного твору головним є його жанр. По відношенню до нього концепція композитора є базовою, а виконавська концепція виступає як окрема інтерпретація з багатьох можливих концепцій і жанру, і твору. У такому розумінні процес роботи виконавця можна поділити на певні етапи та рівні. На першому етапі сприймання музичного твору відбувається формування уявлень, обумовлених лише його звучанням; на другому інтерпретується комплекс змістовних вихідних уявлень. «Множинність звуків, які складають музичний твір, сприймається як щось цілісне і просте, як щось водночас плинне і безформне. Це – рухома єдність у злитності» [5, с. 421] – думка О. Лосєва.

В ході слухачко-виконавської діяльності особливу роль відіграє інтуїтивне мислення, для якого характерні ті ж механізми, що й відповідним рівнем розуміння. Відбувається загальне ознайомлення з музичним твором, осмислення окремих елементів музичної інформації (тембр, ритм, гнучкість, темп); співвіднесення власних знань із запропонованою інформацією; доповнення одного виду інформації іншим; перекодування музичного матеріалу на «свою» мову; перехід до іншого рівня осмислення музичного твору в цілому («новий синтез»).

Процес розуміння музичного матеріалу проявляється у формах розуміння-аналогізування і розуміння-комбінування. Результатом такого відображення і переживання співвідношення звуків є уміння розрізнити, сприймати, інтонувати фразу, мелодію тощо. Саме у механізмах звуковисотного слуху проявляється активність суб'єкта в процесі сприймання музики.

На емоційно-семантичному рівні когнітивна музична діяльність відбувається у сферах мелодичного оформлення, гармонійного ладу та поліфонії, де інтонація стає вихідним моментом. Показниками творчої діяльності цього рівня є: здатність до побудови цілісного образу музичного твору; здатність сприймати та розуміти музичний матеріал; усвідомлювання та оцінка створюваного образу; аналітичний і синтетичний шлях освоєння твору; прийняття рішення про відповідність або невідповідність власного образу музичного твору до образу твору, написаного автором.

На евристичному, інтегрально-семантичному рівні когнітивний процес відбувається у двох площинах – здійснюються послідовно-одночасна побудова музичного образу та аналітико-синтетичні операції в ході музичного мислення.

Виконавцям та слухачам у процесі сприймання та розуміння музики слід враховувати як фізичні акустичні характеристики музичних звуків,

так і їх «культурну» природу. Виконавська та слухацька музична діяльність не є пасивно-споглядальним процесом. Результат її залежить від особливостей виконавця та слухача і є адекватним музичному матеріалу. При цьому психіка відображає смисл і форму твору. У загальному вигляді механізм формування змістовних уявлень в ході музичної мисленнєвої діяльності виконавця та слухача потребує зосередження на особливостях проявів та стимулювання його творчих здібностей. Вказані основні етапи, рівні, закономірності, які дають уявлення про складність виконавської та слухацької музичної діяльності та можливості і місце творчого мислення в ній потребують подальшого вивчення.

Література:

1. Беляева-Экземплярская С. Н. Заметки о психологии воспитания времени в музыке //Проблеми музикального мышления: Сб. ст. / Сост. И ред. М. Г. Арановский. – М.: Музыка, 1974.
2. Лосев А. Ф. Основной вопрос философии музыки //Лосев А. Ф. Философия. Мифология. Культура. – М.: Полтиздат, 1991.
3. Иванченко Т. В. Психология восприятия музыки : подходы, проблемы, перспективы. – М.: Смысл, 2001.
4. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие / Пер. с англ. В. Н. Самохина. – М.: Прогресс. 1974.